

Het tekort

Hans Vervoort

Het tekort

Roman

Copyright © 1988 Hans Vervoort
www.hansvervoort.nl
ISBN: 9789402194487

Marina was een vrouw om oud mee te worden, maar ik was niet van plan oud te worden. Maakte ons dat ongeschikt voor elkaar? Terwijl ik de afslag Amsterdam nam, bleef de vraag in mijn hoofd hangen. Een veeg teken. Als kind, op de lagere school, merkte ik dat ik de uitkomst van een moeilijke som vaak al in mijn hoofd had terwijl ik er op papier nog aan rekende. Het fascineerde me dat een deel van mijn hersens vanzelf aan het werk sloeg zodra er een vraag in gestopt werd. Op school had ik er weinig aan, want je moest ook de berekening kunnen opschrijven. Later leerde ik te steunen op dat onbereikbare stukje brein dat rechtstreeks vanuit vragen antwoorden opleverde die er heel bruikbaar uitzagen en die ik daarna met mijn andere hersens meestal ook nog van argumenten kon voorzien. Maar als het probleem onoplosbaar was bleef de vraag hangen en merkte ik dat er een kregelig gevoel in mijn lichaam ontstond, een afstotingsreactie: weg ermee. Het was soms griezelig om zo afhankelijk te zijn van een onbereikbaar denkmechanisme, maar minder erg dan het mannetje in mijn hoofd dat alles zag wat ik beleefde, en er eeuwig zijn hoofd over schudde.

Vermoedelijk zat iedereen zo in elkaar, al merkte je dat van de ander niet.

Om Marina uit mijn hoofd te wissen zette ik de autoradio aan voor wat afleidend gepraat.

Het werd het Tros-programma *De duvel is oud* van mr. J. Landré, omroepionier in ruste.

‘Beste mense, we hebben vanochtend de oogarts J. den Daas op bezoek en dat is natuurlijk een hele eer. Hij zal ons vertellen over de oogziekte staar waar velen van ons ouderen mee te maken krijgen, en ik weet zeker dat u daar heel benieuwd naar bent, net als ik trouwens. Meneer De Raas, pardon Den Daas, neemt u mij niet kwalijk, u zult het misschien vreemd vinden, maar als ik hoor over staar, dan denk ik aan het goed-Nederlandse woord staren. Voor je uit kijken, staren dus. Klopt dat? Heeft dat er iets mee te maken? Daar ben ik heel nieuwsgierig naar en dat is eigenlijk mijn eerste vraag aan u. Maar voordat we daarover gaan praten, eerst een plaatje en dat heet heel toepasselijk Blue Eyes.’

Het gekeutel van de bejaarde zwamneus deed mijn humeur goed, maar het plaatje duurde te lang en ik zakte weer weg in mijn gepieker.

Afslag Laren, daar hadden we jaren geleden een keer een zomerhuisje gehuurd, de kinderen waren klein. De vakantiefilms die we later nog wel eens afdraaiden, lieten twee bolle kleuters zien die elkaar tikken toedienden en omgooiden, en een altijd lachende Marina die ze opraapte.

De weinige keren dat ik in beeld kwam ('Zal ik jou nu eens filmen?') 'Ach waarom' 'Toch leuk voor later?' vanwege het onuitgesproken idee van de plotselinge dood en geen beelden ter herinnering) toonde het scherm een jonge en wat te dikke man met het lange haar van de jaren zeventig en een zware baard en snor.

Als hij lachte deed zijn gezicht pijn. Gelukkig was dat vet nu weg en die sierbehaaringsmerendeels ook, maar echt geholpen had het niet.

Drie maanden geleden waren we op een dag zo maar uit elkaar gegaan.

'Zullen we maar apart gaan wonen?' vroeg Marina na een van die kleine korzelige schermutselingen die we de laatste tijd steeds vaker hadden.

'Suit yourself,' antwoordde ik.

Een half uur later hoorde ik de buitendeur dichtslaan en wist dat de duivel in mij had bereikt wat ik het meest vreesde. Ik was weer alleen.

'Maar, dames en heren, staar is te genezen. Of misschien kan ik beter zeggen te verhelpen. Of is dat verkeerd uitgedrukt, dokter Daas?'

'Den Daas. Nee, u heeft het bij het rechte eind.

Wat wij in het algemeen doen is zorgen dat...'

'Mag ik u even onderbreken, want we moeten nu even een muziekje draaien. Het is namelijk zo, dat mag ik nog wel even uitleggen, dat te lang praten niet goed is, dat trekt de aandacht weg. Dus weer even een toepasselijk plaatje. Smoke gets in your eye.'

Zestig jaar omroepervaring in a nutshell: lang praten trekt de aandacht weg. Zouden ze dat ook in hun omroepvergaderingen toepassen? Heren, we hebben al drie minuten gepraat, nu eerst een plaatje.

Afslag Amsterdam-Sloten, en een paar minuten later stond ik op de parkeerplaats die jaren geleden zo belangrijk was toen Marcom een nieuw kantoor zocht. 'We moeten bereikbaar zijn.'

'Maar er is hier geen enkel fatsoenlijk café!'

'Maken we toch een eigen bar.' 'Klanten houden er niet van als hun autoradio gestolen wordt.' 'Ik ben nu een half uur bezig om de stad uit te komen als ik naar een afspraak moet, reken het maar uit op jaarbasis.'

MARCOM meldde een neonbord in de verte.

Daar zou ik me met hand en tand tegen verzet hebben, neonreclame.

Maar tijden veranderen. Het gebouw leek kleiner dan ik me herinnerde, de bomen op het parkeerterrein waren in die jaren natuurlijk gegroeid.

Terug van weggeweest, een onbestemd gevoel.

De receptioniste was nieuw en mijn naam zei haar niets.

Ze ging bellen. 'Ik heb hier een meneer Van Wort voor de directie. Ja, hij heeft een afspraak met Robin, maar die is er toch niet? Naar Max, OK.'

En tegen mij: 'Meneer Van Leiden is helaas afwezig, maar meneer Van Zanten kan u over een

paar minuten ontvangen. Wilt u hier even wachten? En wilt u misschien iets drinken?’

Ze wees op een zitje dat ik nog herkende. In de oertijd van het bureau hadden Robin en ik het uitgezocht voor besprekingen met klanten, maar het had het nadeel dat ze er te diep in wegzakten en eindeloos bleven plakken.

Nu sleet het zijn laatste jaren als wachtkamerameublement.

Ik zakte in een fauteuil weg en kon met moeite nog reiken naar de Volkskrant die een voorganger op het tafeltje had achtergelaten.

Op de pagina van de overlijdensberichten bleek iedereen toch weer minstens de zestig gepasseerd te zijn. Nog twaalf jaar te vullen voordat ik zover was.

Mijn oog viel op een groeps-rouwadvertentie:

‘Bert van Zomeren, 1924-1987. Hij was er.’

Ondertekend door vele dankbare voornamen. Ik kon het me uitstekend voorstellen, je zit bij elkaar en drinkt een treurig pilsje op de verscheiden kameraad en dan ontstaat het plan om uitdrukking te geven aan het gevoel van gemis.

Je laat Bert toch niet ongemerkt naar het niets verhuizen?

En dan komt Jan-Hermen met de oplossing. Een simpele, krachtige mededeling aan de wereld:

Bert, je was er.

Nu ze het in de krant lazen zouden ze wel merken dat het verdacht veel leek op: Bert, je bent er geweest.

Ik zat nog wat na te grijnzen, toen er een telefoontje van boven kwam. ‘De heer Van Zanten kan u nu ontvangen. Hij zegt dat u de weg wel kent.’

Naar Max dus.

De terugkeer was een paar maanden eerder opgekomen, en had ik aan mezelf te danken. Toen Marina en ik ruim drie jaar geleden emigreerden naar Tilburg waar zij docent kon worden aan de universiteit, kwam ik als marktonderzoeker terecht bij Bunninck's Vleesconserven.

Met enige gêne droeg mijn voorganger een smaakpanel van drieduizend huishoudens aan mij over. Het testpanel voor Bunninck's produkten. Drieduizend huishoudens!

‘Waar is dat in godsnaam voor nodig?’ vroeg ik hem.

‘De oude heer Bunninck gelooft niet in kleine steekproeven.’

‘Maar dit kost toch goudgeld?’

‘Vertel dat de oude baas maar.’

Ik vertelde het de oude baas vele malen, maar hij kon zich niet voorstellen dat een paar honderd huishoudens al voldoende waren voor een representatief beeld van de Nederlandse bevolking.

‘Ik wil tante Mien én freule Jacqueline.’

Wel vond hij het best als ik externe klanten zocht voor het panel, want het geld groeide hem niet op de rug.

‘Maar geen concurrenten, we gaan geen apen klimmen leren!’

En zo kregen tante Mien en freule Jacqueline niet alleen geregeld Bunnincks nieuwe produkten thuisgestuurd om te proberen, maar ook wasmid-delen, koffie, zoutjes, pepermunt, instantsauzen en alles wat ik verder maar kon opduiken aan bedrijven die hun produkten wilde laten testen door consumenten. Na een paar jaar maakten we winst op het panel, maar kostte het beheer zoveel tijd dat ik nergens anders meer aan toe kwam.

‘Dan verkopen we het toch?’ zei Bunninck toen ik hem uitlegde dat het project zwaar uit de hand was gelopen.

‘Geef me de cijfers en wat namen van goede bureaus, dan zorg ik voor de rest. Handel is mijn vak.’

Het zat me niet lekker, maar ik had de oude vos een paar maal bezig gezien en moest toegeven dat hij heel wat beter kon onderhandelen dan ik. Binnen een week had hij het panel verkocht voor een prijs die ik niet voor mogelijk gehouden had.

‘Aan je oude firma,’ zei hij, ‘die Robin van Leiden is toch je oude partner? De man die ‘s ochtends op de tv schijnt te zijn?’

‘Hij doet een ontbijtshow, met enquête-uitkomsten.’

‘Ik ontbijt nooit, ben ook niet meer van plan daaraan te beginnen. Op mijn leeftijd is het gevaarlijk van gewoontes te veranderen. Maar die Robin is geen handelaar, dat moet je hem bij gelegenheid toch eens vertellen. Wat een ongedul-

dig type, hij pakte meteen mijn vraagprijs. Morgen komt een jongeman het materiaal ophalen en hier is een lijstje van wat er nog moet gebeuren. De klanten moeten bericht krijgen, dat is het meest dringend.'

'Ja baas. Goed baas.'

'Is dat nou ironie, wat ik hoor? Moet ik onthouden.'

Hij was een oude man van het type dat steeds magerder werd in steeds ruimer vallende onverslijtbare pakken.

Zijn kunstgebit klapperde en zijn secretaresse had een te grote bril voor hem gekocht, die voortdurend van zijn neus zakte. Hij mopperde altijd over zijn slechte geheugen en afnemende scherpste in zaken, en ik beklagde degenen die twintig jaar geleden met hem te maken hadden gehad.

'O ja,' zei hij toen ik opstapte, 'ik heb je voor drie maanden uitgeleend aan dat bureau, dat wilde die Robin graag. Part of the deal. Zodra je klaar bent met de lopende projecten kan je weg, over een maand of twee dus. Kan je weer eens een tijdje met je oude maatjes optrekken. Zit je niet elke avond op je hotelkamer te kniezen over je huwelijk. Wie weet helpt het.'

Oude zakenmensen ontwikkelen soft spots en ik was er één van. Of hij wilde me gewoon kwijt. De directieruimte van Marcom lag een verdieping hoger dan vroeger, het bureau floreerde en

elke vrijkomende ruimte in het kantoorpand werd erbij gehuurd. Directeur Max van Zanten had het uiterlijk van een jonge pad, klein en breed, ook in rust ruim ademend, gereed voor elke actie. Hij kon moeiteloos switchen van bullebak naar charmeur en combineerde een fabelachtig geheugen met een snelle, eeuwig zoekende intelligentie.

Vanaf de eerste keer dat ik hem zag was ik onder de indruk en in het jaar dat ik hem nog had meegemaakt bij Marcom, voordat ik de vleeswaren indook, trok hij al snel zijn spoor.

Achter een groot en bijna leeg bureau zat hij fronsend een rapportje te lezen en even deed hij alsof hij me niet hoorde binnenkomen. De Man is druk bezig en maakt met moeite Tijd voor je, was de subliminale boodschap.

Maar na een paar seconden keek hij op. Even ging de charme aan, een joviale handshake over het bureau heen en ‘trek er een stoel bij’.

Ik was benieuwd wat hij daarmee wilde, een stoel bijschuiven aan de overkant van het bureau maakte de gast automatisch tot iemand die op het matje geroepen werd.

Voorals de stoel wat aan de lage kant was, zoals hier.

Van Max had zich intussen een bezorgde ernst meester gemaakt, en hij keek me aan met een blik van man tot man.

‘Goed dat je er bent, Hans. Robin is kennelijk verlaat en daarom neem ik de honneurs waar. Zullen we maar meteen ter zake komen?’

Ik knikte.

‘Ik heb nog eens gekeken naar de resultaten van dat panel dat jullie ons willen overdoen.’ Hij greep naar een kennelijk klaar liggend mapje in de bovenste bureaula.

‘Eens even zien, hier heb ik het.’

‘Een panel dat jullie graag van ons wilden kopen, Max.’

‘Whatever. Ik zeg het je maar eerlijk, het valt ons tegen. Weinig klanten voor te vinden en de respons is belabberd: we krijgen nog geen 50 procent retour van de vragenlijsten. Hadden jullie het niet over 70 procent als minimum?’

‘Jazeker, en 80 procent als gemiddelde.’

Hij keek me ongelovig aan, wenkbrauwen half opgetrokken.

‘Hoe kan het dan dat wij maar zo weinig respons krijgen?’

‘Tja,’ zei ik en haalde mijn schouders op.

‘Kijk hier maar eens.’

Hij overhandigde me een pagina cijfers en terwijl ik ze bestudeerde voelde ik zijn blik op me gericht.

‘Dat ziet er niet zo best uit,’ antwoordde ik ten slotte.

‘Kat in de zak!’ Hij had een verontwaardigd snuiven ontwikkeld als onderdeel van zijn imponeer-

gedrag. ‘We twijfelen eraan of we de deal willen afronden. In het contract met Bunninck zat een clausule dat er heronderhandeld kon worden als het panel niet functioneerde zoals beschreven.’

‘Ja, daar heb je gelijk in.’

‘Het spijt me voor jou en Bunninck, maar ik denk dat er een paar tonnetjes van de aankoop-som af moeten.’

‘En we kregen maar een miljoentje!’ zei ik benauwd.

Max concludeerde dat hij gescoord had en verzachtte zijn trekken. Iets van jovialiteit en mededogen brak door.

‘Hans, we willen niet het onderste uit de kan halen. We moeten het panel extra gaan verversen, want met deze respons kunnen we natuurlijk niet voor de dag komen. Je weet wat zo iets kost.

Komt daarbij nog de omzet die we missen omdat we het panel voorlopig niet optimaal kunnen gebruiken. Laten we zeggen dat we de aankoop-som twee ton omlaag halen en jullie omzetgarantie met een jaar verlengen. Kan je dat intern verkopen bij de oude Bunninck?’

‘O jee, dat zal hij niet leuk vinden.’

‘Tja, dat is jouw probleem,’ zei hij, zachtzinnig nu en gereed om zich met dat nieuwe probleem te bemoeien, ‘maar als het helpt wil ik best mee-reizen naar de oude baas.’

Bunninck zou gehakt van hem maken, maar dat kon ik zelf ook.

‘Max, ik zit met vijf adressen in dat panel en ik weet precies wat jullie doen. De omzet is prima want de vragenlijsten die jullie die arme mensen sturen zijn veel langer dan de grens die ik aanhield. Het cadeautje dat ze krijgen hebben jullie in waarde gehalveerd. En een reminder sturen jullie ook al niet. Dus geen wonder dat de respons belabberd is. In het contract stond ook dat wij binnen een half jaar het panel konden terugnemen en ik ben allesbehalve tevreden over wat jullie ervan bakken. Het tast ook de waarde aan van de onderzoeken die er voor Bunninck in zitten.’

Even was hij teruggeslagen.

De boze Max kreeg ik nu en het leek alsof hij zich vergrootte, totdat ik zag dat hij zijn beide handen stevig op het bureau had geplaatst en zichzelf wat opdrukte.

‘Zo! Dat kan je toch niet menen! Begrijp ik goed dat jij vijf keer meedoet in het panel? Fake-adressen in het bestand dus. Hebben we ook nog foute uitkomsten opgeleverd aan de klanten. Mooi is dat!’

‘Welnee Max. Ik sta alleen op de verzendlijst. Als ik wat in zou sturen pakt de computer het niet eens.’

‘Hm. Ik zal het nog eens nakijken.’

Een verlies toegeven zat niet in zijn karakter, maar hij wist het wel te dragen en veranderde van toon.

Gezelligheid troef was vanaf dat moment het pa-rool.

Er kwam thee en we gingen aan de conferentietafel zitten en wisselden anekdotes uit. Zijn foutloze geheugen hielp hem aan de namen van Marina en onze twee zoons, en de behoedzaamheid waarmee hij informeerde naar de status van ons huwelijk liet zien dat hij ook subtiel kon zijn. Mijn vijf controleadresjes zou hij ongetwijfeld bij de eerstvolgende gelegenheid uit het computerbestand laten knikkeren, maar van z'n levensdagen vond hij niet de drie adresjes die echt meededen aan het panel.

Ik was toch blij dat ik me herinnerd had hoe hij altijd probeerde het onderste uit de kan te halen. Bunninck zou aan hem heel wat meer genoegen beleefd hebben dan aan Robin.

‘Waarom probeerde je die stunt nu bij mij?’ vroeg ik nieuwsgierig toen het gesprek even stilviel, ‘had je de indruk dat ik seniel geworden was?’

Hij babbelde er snel overheen. ‘Ik heb dat mini-flatje voor je gehuurd, voorlopig voor drie maanden. Waarom wou je daar eigenlijk zitten? Het is tamelijk primitief.’

‘Jan Arends heeft daar zelfmoord gepleegd.’

‘O.’ Hij zweeg en ik vroeg me af of hij nog zou informeren wie Jan Arends was geweest, de literatuur was niet zijn sterke kant. Maar de vraag bleef uit, hij gunde me vermoedelijk niet dat ik

hem zou betrappen op een leemte in zijn encyclopedische kennis.

‘Je moet er wel zijn vóór zes uur, om de sleutels op te halen, anders kom je er niet in. De directrice heet mevrouw Van Bracht.’

‘Weet ik.’

We handelden de details af van mijn tijdelijk dienstverband, en de positie die ik zou bekleden.

‘Gezien je vroegere rol willen we je graag de persoonlijke titel van directeur geven,’ zei Max.

De persoonlijke titel van directeur, dat was een mooie vondst voor het visitekaartje en in zijn soort een hoogtepunt van kantoorcreativiteit.

Hoge status en niets te vertellen.

Maar tegenover een tijdelijk teruggekeerde oud-collega was het een aardig gebaar.

Na een half uur loos gepraat begon Max onrustig te worden en verlangend naar zijn bureau te kijken. ‘Waar blijft Robin nou? Hij zal wel weer met die verdomde tv bezig zijn.’

Ik beschouwde het als een signaal om op te stappen, tot zijn grote opluchting.

Autorijden paste niet bij Amsterdam en ik haalde mijn koffertje uit de achterbak en pakte de tram richting Roelof Hartplein.

De stad veranderde nog steeds en met snellere hartklop zag ik de nieuwe winkeltjes en restaurantjes die de import-Amsterdammers hadden ingebracht, de Marokkaanse slager, het Surinaams-Chinese afhaalcentrum, het Thaifood-restaurant,